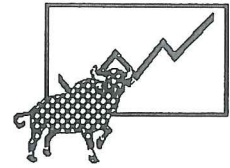

KOMMENTAR TIL TILSVAR FRA AUDUN TJORE VEDRØRENDE KRIMINALOMSORGS-AVDELINGEN OG TR-PROSJEKTET

I småskriftserien nr. 1 1992 har Audun Tjore et tilsvarende til mitt debattinnlegg vedrørende Tjores tidligere redegjørelse for Tjenestemannsrolleprosjektet i samme serie. La meg bare kort minne om mitt hovedpoeng:

Det sentrale i mitt innlegg er forholdet mellom effektiviseringsarbeid og utviklingsarbeid generelt, i dette tilfelle konkretisert som forholdet mellom økt plassutnyttelse og arbeidet med å utvikle tjenestemannsrollen. Dette er en ny og viktig problemstilling for et fengselsvesen som i mange år nærmest har vært fritatt for resultatkrav, samtidig som det generelt er vunnet sparsomt med erfaringer m.h.t. den type utviklingsarbeid som TR-prosjektet representerer. Det er derfor viktig at ethvert påviselig motsetningsforhold mellom kvalitative målsettinger (her tjenestemannsrolleutvikling) og mer kvantitative målsettinger (her økt plassutnyttelse) blir forsøkt dokumentert og analysert, slik at etaten kan gjøre seg opp en kvalifisert mening om hvilke konklusjoner man i så fall bør trekke av et slikt motsetningsforhold. Skal Kriminalomsorgsavdelingen kunne "lytte til ytre etat", som Tjore forventer, må ytre etat også være i stand til å "henge bjella på katten"

slik at departement og ytre etat kan få en dialog. Hvis ikke ender man opp med å vedlikeholde uheldige oppfatninger om at ytre etat og departement er to fundamentalt forskjellige "verdener" med forskjellige virkelighetsoppfatninger. Bortsett fra at Tjore gjentagne ganger hevder at han og andre i ytre etat kjenner "virkeligheten" (underforstått: departementet gjør det ikke), kan jeg ikke se at Tjore lykkes særlig med å underbygge hvilke problemer arbeidet med å øke plassutnyttelsen har skapt for TR-prosjektet.

Han nevner riktignok "voldtekten av Bergen landsfengsel", uten å utdype dette nærmere. Igjen er det vanskelig å vite hva Tjore tenker på her, men det er riktig at tempoplanen for inntaket av innsatte ble noe fremskyndet, og at det i den forbindelse også ble overført noen innsatte fra østlandet for å fylle opp ledige plasser i en overgangsperiode. Dette medførte enkelte problemer for noen av de berørte innsatte, men jeg kan ikke se hvilke problemer dette skulle ha skapt for tjenestemannsrollen, bortsett fra at det ble nødvendig med en raskere iverksettelse og tilpasning av drift og rutiner. Hovedbegrunnelsen for

forseringen av inntaket ved Bergen var etter min mening likevel riktig. I en situasjon med flere domfelte i soningskø og ikke minst varetektsinnsatte i politi-arrest med uverdige forhold, var det uforsvarlig å opprettholde en "defensiv" inntaksplan med mange ledige plasser i et nytt og moderne fengsel med alle fasiliteter, mens andre skal stå i soningskø eller ligge på arrestcelle.

Eksempelet viser faktisk betydelig grad av samsvar mellom målsettingen om en menneskelig fangebehandling og en mer effektiv utnyttelse av fengselsvesenets ressurser. At enkelte menneskelige hensyn ble skadelidende, var kanskje uungåelig, men kriminalpolitikk handler ofte om å prioritere mellom flere hensyn. Eksempelet berører et generelt moraldilemma, hvor svaret på slike spørsmål bare kan gis utifra en konkret vurdering i konkrete tilfeller. Og her må vi også respektere individuelle meningsforskjeller.

Påstanden om at Kriminalomsorgens egne folk skal ha hevdet at plassutnyttelsen går foran menneskelige hensyn, får en ganske annen og mer nyansert mening forstått på bakgrunn av ovennevnte, dersom det stadig er riktig at noe slikt skal ha blitt uttalt på inspektørkonferansen i Drammen i 1990. For ordens skyld: Departementet er noe mer enn hva enkelte representanter måtte finne på å si i ulike fora, med fare for å bli misforstått. Som en generell påstand er den imidlertid stadig like uriktig, og som sådan har den aldri vært departementets syn.

Tjore kommenterer de resultattallene jeg viser til ved å vri litt på en velbrukt analogi om statistikkens begrensninger. Han sammenligner statistikk med en lyktestolpe som lyser opp et begrenset område for en full (?) mann. For det første er det fullt mulig å være edru under et begrenset lysområde. Dessuten vil jeg jo tro at det tross alt må være bedre å befinne seg i et opplyst, om enn begrenset, område enn å vandre videre i mørket, dersom dette er alternativet.

Retorikk til side: Tall må selvsagt brukes med vett. Jeg har derfor heller ikke påstått at de resultattallene jeg viser til nødvendigvis beviser noe som helst utifra strenge vitenskapslogiske krav til bevisføring. Forsiktig som jeg er av natur, nøyer jeg meg derfor med å konstatere at tallene gir en meget sterk indikasjon på at det på flere områder ikke har oppstått noen resultatkonflikt mellom plassutnyttelse og andre målsettinger.

Bevisbyrden hviler m.a.o. på den som inntar det motsatte syn.

Min konklusjon bygger forøvrig også på følgende enkle vurdering av konsekvensene av å utnytte fengselsplassene 95 % i stedet for 90 %:

Den normale driftsenhet i et lukket fengsel består av en fengselsavdeling med et antatt gjennomsnitt på 18-20 fengselsplasser. Dette gjelder for ca. 70 % av den totale fengselsmassen. For enheter av denne størrelse vil en differanse på 5 prosent i belegget utgjøre én innsatt fra eller til. Med et belegg på 95 % vil

en avdeling med 20 plasser normalt ha 19 innsatte. Med 90 % utnyttelse vil belegget normalt være 18. M.a.o En plass vil normalt stå ledig og gi albuerom for nødvendige improvisasjoner, samtidig som det vil være én mer i fangefelleskapet og et ekstra kryss på kostlista og dagpengelisten. Med mindre man er freidig nok til å hevde at denne prosentforskjellen alltid vil bestå av notoriske bråkmakere, har jeg vanskeligheter med å forestille meg hvordan én fra eller til av 18 til 20 innsatte på noen som helst systematisk måte skulle kunne klare å ødelegge et metodisk arbeid med tjenestemannsrollen, enten dette arbeidet skjer i eller utenfor avdelingen.

Når det gjelder de åpne anstaltene, er situasjonen annerledes, men der har ennå ikke plassene vært utnyttet mer enn litt over 90 % i gjennomsnitt.

Tjore etterlyser flere nye fengsler som eneste løsning. Fengselsvesenet er faktisk tilført 255 plasser siden sommeren 1990, en nokså dramatisk økning på over 10 %. Flere nye fengsler og utvidelser er under planlegging, men disse vil ikke løse dagens soningskøproblem.

Det er heller ikke uten videre riktig å si at kriminaliteten er økende. Den registrerte kriminaliteten (etterforskede forbrytelser) gikk faktisk ned i 1990. Anmeldte lovbrudd gikk ned med 7 % første halvår 1991 i forhold til samme periode i 1990 (foreløpige tall fra SSB). Fengselsvesenets plassproblem skyldes hovedsaklig at samfunnet straffer og varetektsfengsler mer enn før, samtidig som vi opplever ulikt regionalt press på plassene. Det kan tenkes flere løsninger på disse problemene. Men det er en annen debatt.